

Pashand
C12009

लक्ष्मणचे प्रश्न

लता मणी
झैनब तांबावाला

लक्ष्मणचे प्रश्न

लेखिका : लता मणी

चित्र : झैनब तांबावाला

मराठी अनुवाद : सुचेता कडेठाणकर

लक्ष्मणला रविवार फार आवडायचा. त्या दिवशी शाळेला सुट्टी तर असायचीच, शिवाय त्याला बैलगाडी घेऊन गवताचे भारे आणायला जायची संधी मिळायची. मोकळ्या पसरलेल्या शेत-शिवारांमधून बैलगाडीला पळवत, गवत कापणाऱ्या कामगारांकडे जाताना लक्ष्मणला मोठी मजा वाटत असे. बैलांच्या खुरांचा जमिनीवर होणारा थडथड आवाज आणि त्यांच्या गळ्यात किणकिणणाऱ्या घुंगरांचा आवाज, त्याच्या अंगावर रोमांच उभे करीत.

संपूर्ण आठवडाभर लक्ष्मण रविवारची वाट पाहत राही. गवत कापणाऱ्या लोकांचं काम पहाटे सहा वाजताच सुरू होई. लक्ष्मण तिकडे पोहोचेपर्यंत गवताचे बरेचसे भारे बैलगाडीवरून वाहून नेण्यासाठी तयार असत. त्या कामगारांप्रमाणेच लक्ष्मणही लवकर उठे. त्याला वेळेत उठवण्याची जबाबदारी होती त्याच्या आजीची!

पचम्मा-लक्ष्मणची आजी, सुरुवातीला गोड आवाजात लक्ष्मणला हाक मारायची. झोपेत लोळल्यामुळे त्याच्या अंगाभोवती गुंडाळली गेलेली चादर त्यानंतर पचम्मा ओढायची आणि तरीही लक्ष्मण उठला नाही, तर मात्र आजी गुदगुल्या करायची. ही एकदम नामी युक्ती होती. कारण लक्ष्मणला गुदगुल्या अजिबात आवडत नसत.

स्वतःचं आवरून झालं, की लक्ष्मण बैलांना चारा देई. त्यांना
अंघोळ घालायची गरज नसायची. त्यांचं दिवसभराचं काम
संपल्यावर, दुपारी उशिरा त्यांची अंघोळ व्हायची. दोन बैलांसह
आपण सुखरूप राहावं यासाठी निघण्यापूर्वी तो देवाची प्रार्थना
करायचा.

तीन किलोमीटरच्या त्या रस्त्यावर वाहनांची वर्दळ अलीकडे खूप वाढली होती. हल्ली त्या रस्त्यावर दिसणारी चारचाकी आणि दुचाकी वाहनं, मोठाले ट्रक्स यांची संख्या पाहून कधी-कधी लक्ष्मणला काळजी वाटत असे. रविवार इतर दिवसांपेक्षा चांगला असायचा, हे नक्की. पण आजूबाजूच्या खेड्यांमध्ये शहरातली गर्दी शिरल्यापासून पूर्वीसारखी मजा राहिली नव्हती. सगळी वाहनं कायम घाईत असत.

सगळ्यांत वाईट गोष्ट म्हणजे, कधी-कधी अशी वाहनं थेट बैलगाडीच्या पुढ्यात येऊन थांबत. बैलगाडी थांबवायला लक्ष्मणला वेळ लागायचा. बैलगाडीला ब्रेक नसतात, ही गोष्ट ती वाहनं चालवणाऱ्यांच्या लक्षातच येत नसे! शिवाय, वाहनांची ही ये-जा पाहून बैलसुद्धा बिथरून जात. एकूण, शेताकडची ही रविवारची फेरी म्हणजे एक परीक्षाच झाली होती.

०५५६
गुरु नानकदासपात्रिका
गरवारे बालभवन
मुंबई

लक्ष्मणला याचं फार वाईट वाटे. पूर्वी त्याला या प्रवासाची गंमत वाटायची. सर्जापूर रस्त्यावरचा गुलमोहोर, गणपतीच्या देवळारसमोरचा वड आणि शेताकडे जाण्याच्या वळणावरच असलेला चाफा या त्याच्या आवडत्या झाडांशी तो गप्पा मारीत असे.

झाडांना भेटायला आपण जितके उत्सुक असतो, तितकीच झाडंही आपल्याला भेटायला उत्सुक असतात, असं लक्ष्मणला वाटे. शिवाय, जेव्हा-जेव्हा लक्ष्मण झाडांशी बोलायचा, तेव्हा-तेव्हा ढवळ्या आणि पवळ्याची बैलजोडीसुद्धा शेपट्या हलवत, जणू काही त्यांच्या गप्पांमध्ये सहभागी होत असे.

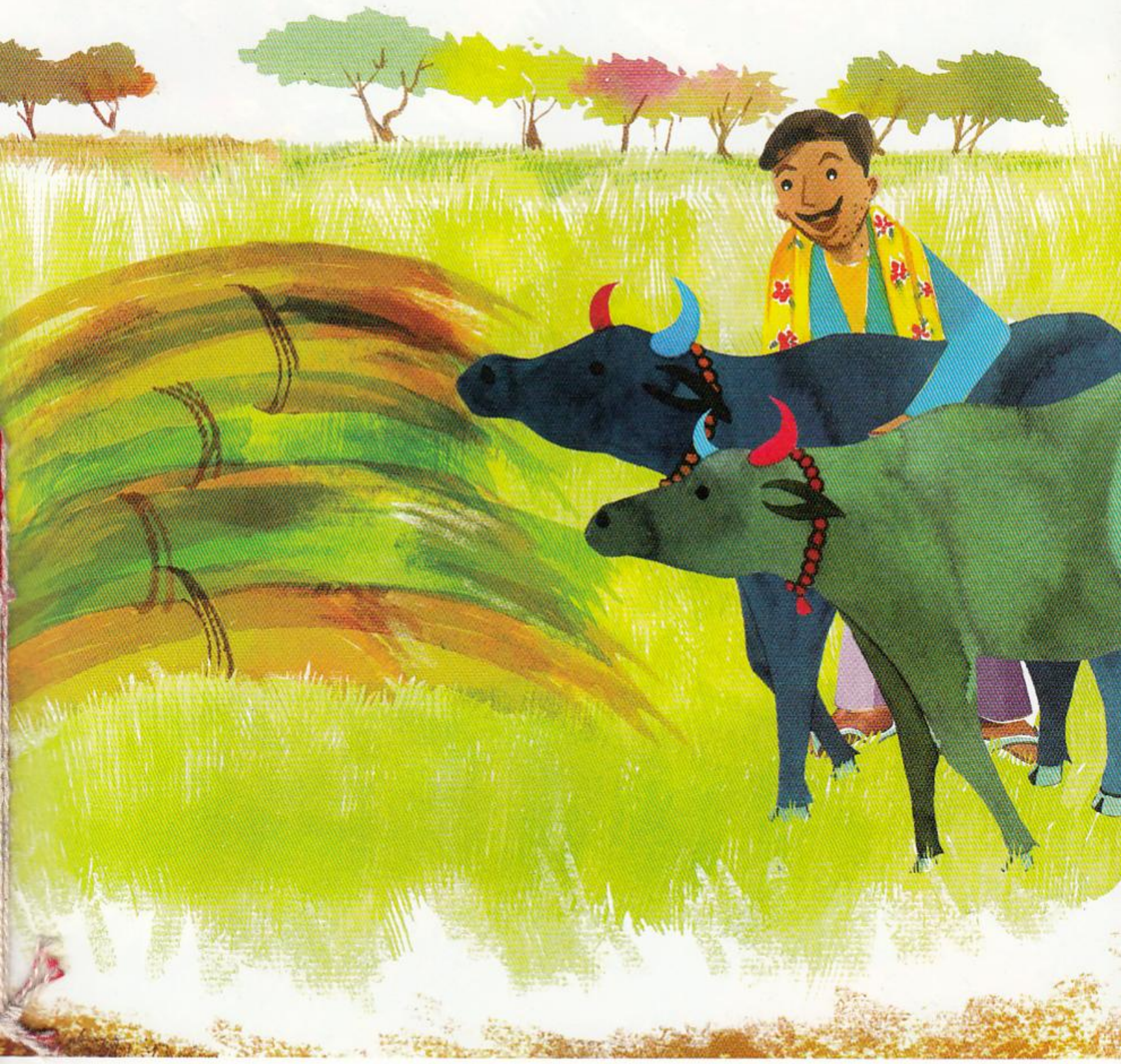
लक्ष्मणला पक्ष्यांचीसुध्दा ओढ वाटायची. मळ्याच्या वळणावरून जाताना आज कोकीळ गात असेल का? की आजची भूपाळी चुकणार? आणि भारद्वाजाचा कू कू असा घुमणारा आवाज आज ऐकू येणार का?

आज किती कबुतरं सकाळी साडेसहा वाजता पुजान्यांच्या घंटेच्या
आवाजाबरोबर देवळाच्या कळसाजवळ उडत असतील बरं ?
प्रत्येक रविवार वेगळा असे. अमुक एक घडेलच असं काही सांगता
येत नसे. सगळंच गमतीचं.

लक्ष्मण गवताची कापणी चालू असलेल्या शेतावर पोहोचला की त्याचं स्वागत मोठ्या दिमाखात होई. स्वतःचं काम थांबवून सर्व जण त्याच्याशी बोलत आणि बैलांनाही गोंजारत. लक्ष्मणचे कृष्णा काकाही तिथेच असत.

ख़ास लक्ष्मणसाठी घरी बनवलेली कांजी ते आणायचे. एका घोटात कांजी पिऊन, लक्ष्मण झाडाच्या सावलीत बसायचा, तेव्हा इतर कामगार गवताचे भारे त्याच्या बैलगाडीवर चढवायला सुरुवात करायचे.

झाडाच्या सावलीतला तो काळ लक्ष्मणसाठी फार मोलाचा
असायचा. कारण त्या वेळी त्याच्यावर कोणतीच जबाबदारी नसे.
शांतपणे दिवारचप्पनं रंगवायला त्याला वेळ मिळायचा. लक्ष्मणच्या
मनात सतत कितीतरी प्रश्न येत असत. त्या प्रश्नांवर विचार
करायला त्याला एरवी कधीच वेळ मिळत नसे.

उडत्या मैना बघितल्या की आपल्याला आनंद का होतो ? मैना खूष असतात म्हणून की त्यांचे पंख विशिष्ट प्रकारे फडफडतात म्हणून ? छान कशामुळे वाटतं ? पंखांच्या बाकदार आकारामुळे की त्यातल्या तालामुळे ?

०५/१६
पुणे महानगरपालिका
गवारे बालभवन
पुणे

वेगवेगळ्या पक्ष्यांना पाहून आपल्या मनात वेगवेगळ्या भावना
उमटतात, हे लक्ष्मणच्या लक्षात आलं होतं. उडणाऱ्या मैनांना बघून
तो खूष होई. घारींची भरारी बघून त्याला शांत वाटे.

बगळ्यांना हवेत झेप घेताना आणि पाय आत दुमडून उडताना
बघून त्याच्या आश्चर्याला पारावार उरत नसे. हे असं का होतं?
याचा संबंध त्या पक्ष्यांच्या आकाराशी, वेगाशी, उडण्याशी,
हालचालींशी होता की लक्ष्मणमध्येच असं काही वेगळं होतं?
लक्ष्मणकडे कशाचंच उत्तर नव्हतं.

लक्ष्मणने आपल्याला पडणाऱ्या या सगळ्या प्रश्नांबद्दल मित्रांशी बोलण्याचा खूप प्रयत्न केला. पण त्याचे मित्र त्याला उडवून लावायचे. लक्ष्मणला हे प्रश्न इतके महत्त्वाचे का वाटतात, हे त्यांना समजत नसे. तरीही लक्ष्मण ते मनाला लावून घेत नसे. थेट पक्ष्यांशी बोलूनच या प्रश्नांची उत्तरं मिळवण्याची त्याची इच्छा होती. लक्ष्मणची खात्री होती, की एके काळी माणसाला सुध्दा

झाडं, पक्षी, प्राणी यांची भाषा समजत असणार. आपल्याला असं का वाटतं, हे त्याला माहीत नव्हतं. पण त्याला याची खात्री मात्र होती. कारण जेव्हा तो झाडांकडे बघून हात हालवायचा, तेव्हा झाडंही आपल्या फांद्या हलवून त्याला हमखास प्रतिसाद देत. तो हे सिध्द मात्र करू शकत नसे. म्हणूनच, हे सगळे प्रश्न तो मनातच ठेवायचा.

लक्ष्मण त्याच्या आजीला मात्र या सगळ्या गोष्टी आवर्जून सांगायचा. त्याच्या मनात काय चाललं आहे, हे ऐकायला आजीलाही भारी आवडत असे. ती लक्ष्मणला 'छोटा संत' म्हणायची. आजी लक्ष्मणला म्हणे, "मित्रांनी नाही लक्ष दिलं किंवा चेष्टा केली, तरी तू मनाला लावून घेऊ नकोस.

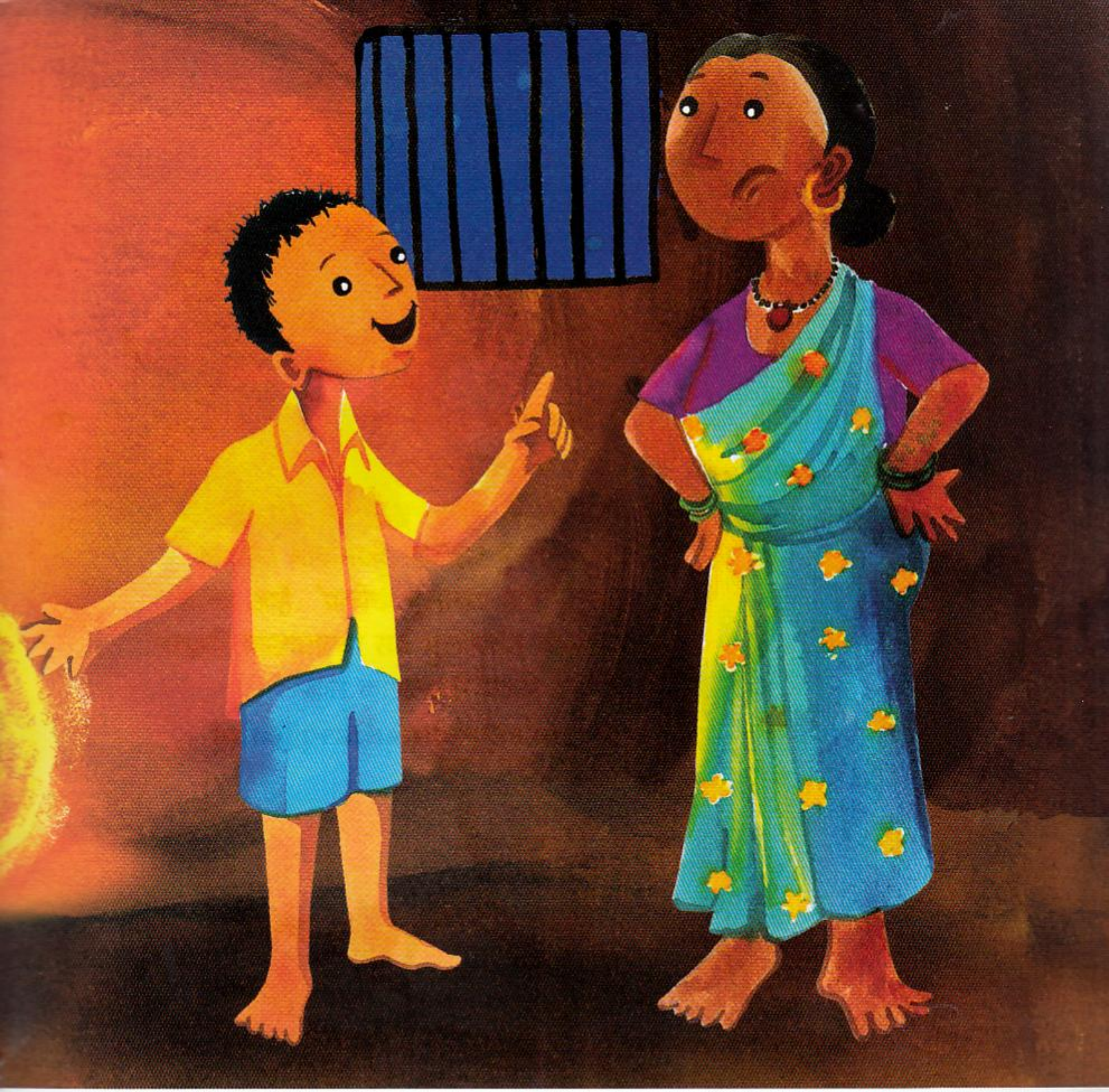

कारण हे जग आश्चर्यकारक गोष्टींनी भरलेलं आहे. त्या बघितल्याच नाहीत आणि त्यांच्याबद्दल विचारच केला नाही, तर काय अर्थ राहिला?" आजीच्या आपल्यावरच्या या विश्वासामुळे लक्ष्मण अजूनच स्वच्छंदपणे विचार करू लागे.

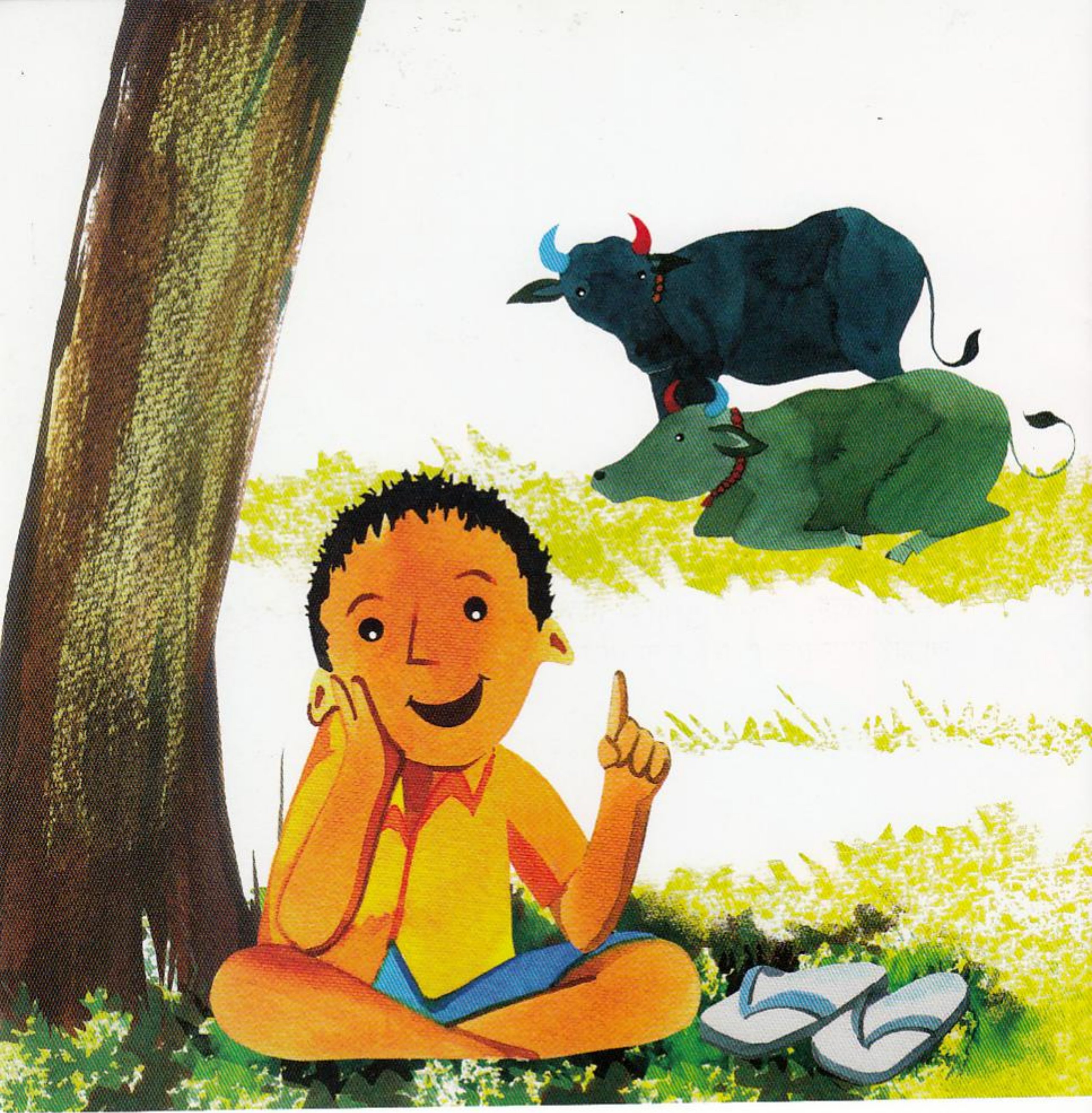

लक्ष्मणची आई आपल्याला त्याचं वागणं पसंत नसल्याचं वरवर दाखवायची. ती लक्ष्मणला म्हणायची, “तुला किंवा तुझ्या माहितीतल्या कोणालाच ज्यांची उत्तरं माहीत नाहीत, ते प्रश्न विचारण्यात तरी काय अर्थ?”

यावर आजीच्या शब्दांचा आधार घेऊन, लक्ष्मण म्हणे, “आजी म्हणते, उत्तरांइतकेच प्रश्नही महत्त्वाचे असतात.”

यावर लक्ष्मणची आई खोटा-खोटा राग व्यक्त करीत असे.
लक्ष्मणचा उत्साह आईच्या या वागण्यामुळे कमी होत नसे.
आईला मनातून आपला अभिमान वाटतो, हे त्याला माहीत होतं.
आई आणि बाबांचं बोलणं एकदा त्यानं चोरून ऐकलं होतं.
आई म्हणत होती, “लक्ष्मणला हे प्रश्न कुठून पडतात कोण जाणे.
पण माझ्या जगण्यात त्यामुळे रंगत येते, हे खरं. किती हुशार
मुलगा आहे आपला.!”

हे ऐकल्यावर लक्ष्मणचा चेहरा उजळला. आईने आपल्याला केवढी मोठी मोकळीक दिली आहे, हे लक्षात येऊन, त्याचं मन आईविषयीच्या प्रेमानं भरून आलं. आपल्या प्रश्नांना उत्तरं मिळत नाहीत म्हणून कधी लक्ष्मण निराश झालाच, तर तो स्वतःलाच सांगत असे, 'उत्तरांइतकेच प्रश्नही महत्त्वाचे असतात.' आणि ढवळ्या-पवळ्याही या गोष्टीला शेपटी हालवून दुजोरा देत असल्याचा भास त्याला होत असे.

लक्ष्मणच्या डोक्यात सारखे प्रश्न असायचे.

पक्ष्याला उडताना बघून आपल्याला आनंद का
होतो? आपल्याला बघून त्या पक्ष्यालाही असाच
आनंद होत असेल का? तुम्हालाही असेच काही
प्रश्न पडतात का?

वाचा हे पुस्तक, आणि सांगा बघू!

टप्याटप्याने वाचायला शिकणे. या पुस्तकाची वाचन पातळी ३ आहे.

प्रारंभिक वाचन / मुलांना वाचून दाखवण्यासाठी

वाचायला नुकतीच सुरुवात करणाऱ्या
आणि गोष्ट ऐकायला आवडणाऱ्या
छोटुकल्यांसाठी.

१

वाचायला शिकणे

ओळखीचे शब्द वाचू
शकणाऱ्या आणि मदत
घेऊन नवे शब्द
वाचणाऱ्या मुलांसाठी.

२

सराईतपणे वाचन

आत्मविश्वासाने वाचणाऱ्या
मोठ्या मुलांसाठी.

४

स्वतंत्रपणे वाचन

आपले आपण
वाचणाऱ्या मुलांसाठी.

३

PRATHAM BOOKS

प्रथम बुक्स ही
ना-नफा संस्था
असून मुलांमध्ये वाचनाची
आवड रुजावी यासाठी अनेक
भारतीय भाषांमध्ये
पुस्तकं प्रकाशित करते.

www.prathambooks.org

Laxman's Questions
(Marathi)
MRP: Rs. 25.00

ISBN 978-93-5022-045-0

9 789350 220450